

Svar på remiss av betänkandet *Äga avfall - en del av den cirkulära ekonomin (SOU 2021:24)*

Region Västernorrland vill tacka för att möjligheten att svara på den ovan nämnda remissen och lämnar våra synpunkter, främst ur ett organisationsperspektiv, nedan.

Bakgrund

I utredningen presenteras två förslag till hur yrkesmässiga verksamheter skall ges en större möjlighet att ta hand om sitt kommunala avfall, samtidigt som det öppnar upp för nya metoder och modeller i syfte att främja en cirkulär ekonomi. Begreppet kommunalt avfall ersatte den 1 augusti 2020 den tidigare använda benämningen hushållsavfall och omfattar utöver hushållens restavfall även det avfall från verksamheter vilket i sammansättning och karaktär liknar hushållens restavfall. Vidare beskrivs att med detta menas att avfallet uppkommer som direkt följd av att människor eller verksamheter uppehåller sig i en lokal och i ett renhållningssammanhang är jämförbart hushållens. Idag har kommunerna såväl monopol som skyldighet att omhänderta denna avfallstyp och verksamhetsutövare måste anpassa sina interna avfallshanteringsrutiner utifrån den renhållningsordning som råder i respektive kommun.

Kommunalt avfall inom Region Västernorrland utgörs av det avfall som återstår när farligt avfall, det vårdspecifika avfallet, deponi, matavfall och det avfall som omfattas av producentansvar har sorterats ut. I de kommuner där matavfallsinsamling ännu inte är möjlig kastas idag matavfallet tillsammans med övrigt kommunalt avfall. Regionen strävar efter att ständigt minska miljöpåverkan och ser en ökad materialåtervinningsgrad som en viktig del i detta arbete.

Utredningen

Under de två senaste decennierna har ansvarsfrågan gällande det tidigare benämnda hushållsavfallet (nu kommunalt avfall) lyfts i flera olika utredningar men har som följd av skilda ståndpunkter mellan remissinstanser ännu inte lett till några implementerade förändringar. Den nu aktuella utredningens uppdrag är att vidare utreda ett tidigare regeringsförslag för frival samt överväga att utöka befintlig möjlighet att söka dispens från nu rådande ordning. Utredningen är ett steg i linje med EU-direktiv inom avfallsområdet, likväl som EU-kommissionens fastställande att EU måste påskynda

övergången till en tillväxtmodell som ger tillbaka mer än den tar av planeten. Utredningen ingår även som en åtgärd i den svenska regeringens strategi för cirkulär ekonomi.

I utredningsmaterialet lyfts erfarenheter och fakta kring hur liknande förändringar har genomförts i våra närmsta grannländer och vilka konsekvenser man kan se som följd av dessa. Kort sammanfattat är verksamheterna i Norge, Finland och Danmark positiva till att de i och med dessa förändringar har fått möjlighet att hantera sitt eget kommunala avfall, då tjänster kopplat till detta i större utsträckning än tidigare går att anpassa till verksamheternas behov, samtidigt som avfallet kunnat tillvaratas på ett bättre och mer kostnadseffektivt sätt. Utredningen lyfter vidare att den befarade ökningen av oseriös avfallshantering och dumpning inte har skett i något av dessa länder.

Utredningens två förslag

Det ena förslaget som presenteras i utredningen, benämnt *frival*, innebär att verksamheter ska kunna välja att hantera sitt kommunala avfall på annat sätt än det nu rådande systemet, där kommuner genom sitt monopol på denna avfallstyp är de som samlar in och behandlar det kommunala avfallet. Frival kan innebära omhändertagande av antingen delar av-, eller allt det kommunala avfallet. En förutsättning för att en verksamhet skall beviljas frival bör enligt förslaget vara att avfallet skall lämnas till en aktör som innehar erforderliga tillstånd. Vid en godkänd ansökan om frival skall verksamheten efter sex veckor kunna övergå till den egna lösningen.

Det andra förslaget handlar om en utökad möjlighet att söka *dispens* från den idag rådande ordningen. En beviljad dispens ska enligt utredningens förslag leda till minskad mängd avfall eller bättre hushållning med råvaror och energi, jämfört med om verksamheten skulle fortsätta lämna sitt avfall till kommunen. I detta alternativ krävs att verksamheterna presenterar en detaljerad beskrivning gällande hur en beviljad dispens, för varje avsedd avfallsfraktion, kommer att leda till minskade avfallsmängder eller främja hushållande av råvaror och/eller energi. I nästa steg skall respektive kommun avgöra om detta är skäl nog till att bevilja en dispens eller ej. Tillståndsprocessen blir betydligt mer omfattande än frivalets anmälan och beskrivs vara förenad med osäkerhet om utgång. En ytterligare osäkerhet ligger i att det är kommunerna som skall göra bedömningen samtidigt som det är de som vid nekad dispens fortsätter att ta emot den avsedda avfallsfraktionen, vilken i vissa fall kan ha ett marknadsvärde.

Region Västernorrlands synpunkter

Frival

Vi ser möjligheten till frival som en positiv utveckling och finner att det är bra att det krävs ett aktivt val för att byta från den befintliga kommunala hanteringen samt att kommunerna inte fräntas möjligheten att fortsätta samla in och behandla det kommunala avfallet. Valmöjlighet kan förhoppningsvis leda till att såväl kommuner som företag satsar på innovativa lösningar vilket i sin tur kan möjliggöra ökad materialåtervinning. I

de fall det ännu inte finns möjlighet att sortera ut fler rena fraktioner skulle möjligheten till frival ändå vara positiv då det för regionen även möjliggör en mer sammanhållen avfallshantering i stort. Detta genom att exempelvis samla fler avfallsfraktioner under avtal med färre utförare än idag, vilket skulle ge en enklare hantering inom organisationen.

Frival beskrivs som att verksamheter ska kunna lämna sitt kommunala avfall till annan entreprenör än kommunen, men så som förslaget nu är skrivet är det i praktiken den med ett avfallsabonnemang som får denna möjlighet. I de fall en verksamhet bedrivs i en hyrd lokal är det med andra ord fastighetsägaren som i många fall får denna möjlighet. Detta skulle kunna vara ett hinder för verksamheterna att faktiskt kunna ansöka om och nyttja frival. Vi ser gärna att det utreds vidare hur en eventuell inlåsnings av frivalsmöjligheten för verksamheter i hyrd lokal ska kunna undvikas, för att inom organisationen kunna få en gemensam övergripande lösning för samtliga verksamheter.

Regionen instämmer med såväl utredningen som flera av de särskilda yttranden som lämnats, att det vore önskvärt att en central myndighet ansvarar för utformande av anmälningsförfarande och riktlinjer kopplat till frival. Samma centrala myndighet bör även vara den som emottar och hanterar anmälan om registrering av frival samt den avfallsstatistik som skall rapporteras. Detta för att få en homogen process där alla verksamheter lämnar sina uppgifter på ett enhetligt sätt till en och samma mottagare. En viktig aspekt i detta är att samla input från verksamheter kring vad som är genomförbart. Detta för att undvika att upprepa den problematiska situationen med digital rapportering av farligt avfall, där vi inom offentlig verksamhet inte kan nyttja bank-id vid rapportering då det är personligt och vi som arbetsgivare inte kan kräva att det nyttjas i tjänsten.

Vidare ser vi att det bör vara möjligt att hos central myndighet, för verksamheter som likt regionerna har verksamheter under ett och samma organisationsnummer utspridda i olika kommuner, göra en samlad frivalsregistrering för samtliga verksamhetsställen som önskar nyttja frival.

Vi önskar ett förtydligande kring om det enbart är renodlade avfallsentreprenörer som kommer att kunna anlitas för att omhänderta det kommunala avfallet om frival realiserar, eller om även tillverkare av produkter skulle kunna hämta och nyttja materialet vid tillverkning av nya produkter.

Dispens

Vi ser inte att alternativet med utökad dispens, så som det beskrivs i denna utredning, är en förändring som för Region Västernorrlands del kommer leda i önskad riktning med ökade cirkulära flöden. Sammantaget upplevs den beskrivna administrativa bördan och tidsåtgång för bedömning i varje enskilt fall, tillsammans med kännedom om att det redan idag är ytterst få som lyckats få en dispensansökan beviljad, tala för att en utökad dispens inte kommer att få önskad effekt.

Sammanfattade synpunkter

Vi ställer oss positiva till förslaget att införa ett så kallat frival och instämmer i utredningens bedömning att detta alternativ är det mest kostnadseffektiva alternativet samtidigt som det kan ge störst incitament för verksamheternas arbete för en cirkulär ekonomi.

Tanken med *dispens* är god, men baserat på det underlag utredningen presenterar gällande att den samhällsekonomiska kostnaden i hög grad beräknas överstiga nyttorna, yrkar vi för att detta alternativ avslås.

Region Västernorrland

Märta Molin
Regional utvecklingsdirektör